

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΦΑΤΟΥΡΟΥ*

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

Κατά τη διάρκεια των 80 χρόνων λειτουργίας του Κέντρου Έρευνας της Έλληνικής Λαογραφίας έχει συγκεντρωθεί πλούσιο φωτογραφικό υλικό από τις επιστολές των έρευντών σε όλα τα μέρη της Ελλάδος. Το υλικό αυτό περιλαμβάνει κυρίως φωτογραφίες, ταχυδρομικά δελτάρια (cartes-postales) αλλά και άρνητικά και διαφάνειες. Η αξία του οπτικού υλικού του Κέντρου είναι τεράστια, ιδιαίτερα του φωτογραφικού. Η δημιουργία φωτογραφικού αρχείου αποσκοπεί στη διαφύλαξη του πολύτιμου αυτού υλικού και παράλληλα στην αξιοποίησή του ως πηγής πληροφοριών για τη μελέτη θεμάτων της Έλληνικής Λαογραφίας.

Κατά τα ισχύοντα στο ΚΕΕΛ οι φωτογραφίες και οι cartes-postales προσκολλώνται στα χειρόγραφα των ερευνητών, όπου χρησιμοποιούνται ως οπτικό συμπλήρωμα των γραφομένων του ερευνητή-καταθέτη. Με τον τρόπο αυτό όμως καθίσταται ανέφικτη ή πολλαπλή μελέτη του υλικού και η λειτουργία του ως βασικού μέσου καταγραφής του υλικού και κοινωνικού βίου. Παράλληλα, οι φωτογραφίες και οι cartes-postales υφίστανται καθημερινώς φθορά από τις περιβαλλοντικές παραμέτρους. Κινδυνεύουν δέ, να αποκολληθούν κατά τη χρήση των χειρογράφων, γεγονός που συχνά έχει οδηγήσει στην καταστροφή, ακόμα και απώλεια πολύτιμου και ένδεχομένως αναντικατάστατου φωτογραφικού υλικού. Έπιπλέον, λόγω της έλλειψης οργανωμένης φωτοθήκης, οι έρευντές απέφευγαν να καταθέσουν τα άρνητικά των φωτογραφιών που υπάρχουν στα χειρόγραφα τους, με συνέπεια να είναι αδύνατη ή αναπαραγωγή του φωτογραφικού υλικού και η ευρύτερη χρήση του (σε δημοσιεύσεις, διαλέξεις, κλπ.).

Έξάλλου, τα λίγα άρνητικά, καθώς και οι διαφάνειες που έχουν κατατεθεί κατά

* Ιστορικός Τέχνης - Μουσειολόγος, έπιστημ. συνεργάτρια του Κ.Ε.Ε.Λ. (επί συμβάσει).

καιρούς, καθώς δὲν φυλάσσονται μὲ σωστὲς συνθήκες θερμοκρασίας καὶ ὑγρασίας, κινδυνεύουν ἐξ ἴσου ἀπὸ φθορὰ ἢ καὶ ὀλική καταστροφή.

Προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ σωστότερη ἀξιοποίηση τοῦ πλούσιου φωτογραφικοῦ ὕλικου τοῦ ΚΕΕΛ κρίθηκε ἀπαραίτητη ἀπὸ τὴ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου ἡ ἐκπόνηση συστήματος καταγραφῆς καὶ ἀρχειοθέτησης ὅλου τοῦ ὕλικου, ἀλλὰ καὶ ὁ σχεδιασμός τοῦ χώρου καὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ ποὺ θὰ φιλοξενεῖ τὸ Φωτογραφικὸ Ἀρχειο. Τὸ πρῶτο στάδιο αὐτοῦ τοῦ ἔργου περιλαμβάνει τὴν καταμέτρηση καὶ καταλογογράφηση ὅλων τῶν φωτογραφιῶν, cartes-postales, ἀρνητικῶν καὶ διαφανειῶν, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν ταξινόμησή τους σὲ κατηγορίες βάσει τοῦ θέματος καὶ τοῦ τόπου προέλευσής τους. Ἐτσι, μιὰ φωτογραφία ποδιᾶς ἀπὸ τὴν Καρωτὴ Διδυμοτείχου ταξινομεῖται στὴν κατηγορία Ἑνδυμασία - Θοράκη. Τὰ στοιχεῖα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν καταγραφή αὐτὴ καταχωροῦνται σὲ H/Y, σὲ μιὰ βάση δεδομένων ποὺ ἔχει δημιουργηθεῖ εἰδικὰ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ Φωτογραφικοῦ Ἀρχείου (βλ. Πίνακα, σ. 000). Κάθε φωτογραφία ἀποκτᾷ ἕναν ἀριθμὸ μητρώου, ἐνῶ τὸν ἴδιο ἀριθμὸ ἔχει καὶ τὸ ἀρνητικὸ καθὼς καὶ ἡ διαφάνειά της. Ἐν πάσῃ, μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ Α καὶ Δ ἀντίστοιχα μπροστὰ ἀπὸ τὸ νούμερο. Μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς σαρωτῆ (scanner) δημιουργοῦνται ἀντίγραφα τῶν φωτογραφιῶν καὶ τῶν cartes-postales, τὰ ὁποῖα καταχωροῦνται στὴ βάση δεδομένων σὲ ὁπτικούς δίσκους, ἐνῶ τὰ πρωτότυπα φυλάσσονται. Ἀλλὰ στοιχεῖα ποὺ περιλαμβάνει ἡ καρτέλα κάθε φωτογραφίας στὸν H/Y εἶναι οἱ διαστάσεις της, ὁ τόπος προέλευσής της, ὁ καταθέτης ἢ / καὶ συλλογέας, ὁ χρόνος κατάθεσής της, ὁ ἀριθμὸς τοῦ χειρογράφου σὺν ὁποῖο ἀνήκει, μιὰ σύντομη περιγραφή τοῦ θέματος ποὺ ἀπεικονίζεται σ' αὐτήν, καθὼς καὶ ἡ εὐρύτερη κατηγορία στὴν ὁποία ἐντάσσεται (Ἑνδυμασία, Κατοικία, Γεωργία, κλπ.). Μὲ τὸν κατάλληλο ἐξοπλισμὸ μποροῦν νὰ καταχωρηθοῦν στὴν ἴδια βάση δεδομένων καὶ τὰ ἀρνητικὰ καὶ οἱ διαφάνειες.

Ἡ τακτικὴ αὐτὴ ἐπιτρέπει στοὺς ἐρευνητὲς νὰ ἔχουν γρήγορη καὶ εὐκόλη πρόσβαση στὸ φωτογραφικὸ ὕλικό, ἐνῶ διευκολύνει τὴν ἐρευνα χωρὶς νὰ ἀπαιτεῖ ἰδιαίτερες γνώσεις χειρισμοῦ H/Y. Ἡ ἀναζήτηση εἶναι λιγότερο χρονοβόρα καὶ παράλληλα πιὸ ἀποδοτικὴ, ἀφοῦ ἀκόμα καὶ μὲ ἐλάχιστα δεδομένα ὁ ὑπολογιστὴς μπορεῖ νὰ παρουσιάσει μιὰ ὀλόκληρη λίστα στοιχείων γιὰ νὰ ἐπιλέξει ὁ ἐρευνητὴς αὐτὸ ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει. Ἐπιπλέον, ἡ καταχώρηση τοῦ φωτογραφικοῦ ὕλικου σὲ ὁπτικούς δίσκους παρέχει μεγάλη οἰκονομία χώρου, γεγονὸς ἰδιαίτερα σημαντικὸ δεδομένης τῆς αὐξήσεως τοῦ ὅγκου τοῦ ὕλικου αὐτοῦ. Τὸ βασικότερο πλεονέκτημα αὐτοῦ τοῦ εἴδους καταλογογράφησης εἶναι κυρίως ὅτι ἐπιτρέπει τὴ σύνδεση μὲ τὶς ἄλλες βάσεις δεδομένων τοῦ ΚΕΕΛ, παρέχοντας ἔτσι στὸν ἐρευνητὴ ἕναν συνδυασμὸ πληροφοριῶν ἀπὸ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς λαογραφίας. Ἐτσι μιὰ φωτογραφία

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

HE

ΚΩΔΙΚΟΣ	XXXXXXXXXX		ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΚΕΛΑ	2305
ΗΜ/ΜΙΑ ΛΗΨΗΣ	7/7 - 7/8 / 1959			
ΘΕΜΑ	Στην αίθουσα ψυχαγωγίας των οικοκυρικών σχολών του Εθνικού Ιδρύματος στο Καρπενήσι, την ώρα που γίνεαι ηχογράφηση. Διακρίνεται το προσωπικό των σχολών και η καλλιφωνας μαθήτρια Ασημάκη Γιαννούλα από το χωριό Ψανά άδουσα ένα κλέφτικο τραγούδι.			
ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ-ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ-Καρπενήσιον (το)			
ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ		ΕΙΚΟΝΑ
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	*ΓΡΟΣΣΟΠΑ-Πληροφορητές			
ΣΥΛΛΟΓΕΑΣ				
ΚΑΤΑΘΕΤΗΣ	Σπ. Δ. Περιστέρης			
ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ	Λαογραφική αποστολή	ΔΩΡΗΤΗΣ	ΤΙΜΗ	
ΑΡΝΗΤΙΚΟ		SLIDE		CARDPOSTAL
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ				
☒ Ασπρόμαυρη ☐ Εγχρωμή				
ΚΩΔΙΚΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ	2305.1	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	85 x 9 cm	
		ΗΧΟΣ	ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ	ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ
		ΑΙΣΙΜΑΤΑ	VIDEO	ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ	ΝΕΑ ΕΙΣΤΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΦΟΡΑ	ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ	ΔΙΑΓΡΑΦΗ
		ΕΞΟΔΟΣ		

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

HE

ΚΩΔΙΚΟΣ	XXXXXXXXXX		ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΚΕΛΑ	2305
ΗΜ/ΜΙΑ ΛΗΨΗΣ	7/7 - 7/8 / 1959			
ΘΕΜΑ	Στην αίθουσα ψυχαγωγίας των οικοκυρικών σχολών του Εθνικού Ιδρύματος στο Καρπενήσι, την ώρα που γίνεαι ηχογράφηση. Διακρίνεται το προσωπικό των σχολών και η καλλιφωνας μαθήτρια Ασημάκη Γιαννούλα από το χωριό Ψανά άδουσα ένα κλέφτικο τραγούδι.			
ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ-ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ-Καρπενήσιον (το)			
ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ		ΕΙΚΟΝΑ
		Εικόνα 0 / 0		
		ΗΧΟΣ	ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ	ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ
		ΑΙΣΙΜΑΤΑ	VIDEO	ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ	ΝΕΑ ΕΙΣΤΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΦΟΡΑ	ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ	ΔΙΑΓΡΑΦΗ
		ΕΞΟΔΟΣ		

ένος παραδοσιακού χορού μπορεί να παραπέμψει τον έρευνητή στο βίντεο ή την ταινία, όπου ο χορός αυτός έχει καταγραφεί, στο τραγούδι που ακούγεται κατά τη διάρκεια του (κασέττα και μουσικό κείμενο), στο μουσικό όργανο που συνοδεύει τους χορευτές (εφόσον αυτό υπάρχει στη μουσειακή συλλογή του KEEA), αλλά και σε κάποια παράδοση που ένδεχομένως συνδέεται με την προέλευση και τη σημασία του χορού.

Το δεύτερο στάδιο του έργου αφορά στη φύλαξη και προστασία του φωτογραφικού υλικού από το χρόνο και τη φθορά. Οι φωτογραφίες και οι cartes-postales, όπως και τα αρνητικά και οι διαφάνειες, πρέπει να φυλάσσονται μακριά από σκόνη και υγρασία. Για το σκοπό αυτό έχει προβλεφθεί η δημιουργία στο νέο κτίριο της οδού Ήπιτου φωτοθήκης με άρτιο εξοπλισμό και ελεγχόμενες συνθήκες υγρασίας και θερμοκρασίας. Προς το παρόν έχουν αγοραστεί αρχειοθήκες και κρεμαστοί φάκελοι αρχειοθέτησης από ύλικα μή-δξίνα, που δέν επηρεάζουν τα ύλικα τών φωτογραφιών, cartes-postales, αρνητικών και διαφανειών, και τὰ προστατεύουν από τὸ φῶς και τὴ σκόνη. Ἐπιπλέον, γιὰ τίς φωτογραφίες και τὰ αρνητικά έχουν αγοραστεί ειδικές θήκες από Melynex, ύλικό εξαιρετικά διαφανές και ανθεκτικό, που επιτρέπει τὸ χειρισμό τους χωρίς τὸν κίνδυνο φθορὰς ἀπὸ μηχανικούς παράγοντες. Ἔτσι κάθε φωτογραφία μπαίνει πρῶτα σὲ θήκη ἀπὸ Melynex και ἐν συνεχείᾳ καταχωρεῖται μαζί με τὴν καρτέλα με τὰ στοιχεία τῆς σὲ κρεμαστὸ φάκελο μαζί με ἄλλες τῆς κατηγορίας τῆς. Κάθε φάκελος μπορεί νὰ δεχτῆ μέχρι και 10 φωτογραφίες, ἀνάλογα με τὸν ὄγκο τῶν στοιχείων που τίς συνοδεύουν. Οἱ φάκελοι φυλάσσονται σὲ αρχειοθήκες που κλειδώνουν γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια, υπάρχουν δὲ χωριστὲς αρχειοθήκες γιὰ αρνητικά και γιὰ διαφάνειες. Ξεχωριστὰ φυλάσσονται ἐπίσης οἱ φωτογραφίες τῶν ἀντικειμένων τῆς μουσειακῆς συλλογῆς τοῦ Κέντρου, καθὼς και οἱ συλλογὲς φωτογραφιών που κατατίθενται σ' αὐτὸ ἀπὸ ιδιώτες. Ἀνάλογες θήκες προβλέπεται νὰ αγοραστοῦν και γιὰ τὴ φύλαξη τῶν αρνητικῶν και τῶν διαφανειῶν. Τὰ αρνητικά, θὰ φυλάσσονται μαζί με τὸ contact τους, ἔτσι ὥστε νὰ διακρίνεται τὸ θέμα τους, και οἱ διαφάνειες στίς ειδικὲς υἱκες, ἐπίσης μέσα σὲ κρεμαστοὺς φακέλους. Εἰδικὰ γιὰ τίς διαφάνειες προβλέπεται νὰ υπάρχουν τουλάχιστον σὲ δύο σειρές, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία θὰ φυλάσσεται στίς αρχειοθήκες που θὰ ἀνοίγονται σπάνια, ἐνῶ ἡ ἄλλη σὲ ντοσιὲ που θὰ διατίθενται πρὸς χρῆση στοὺς ἐρευνητές. Ὅλες οἱ αρχειοθήκες ἐξ' ἄλλου, εἶναι ἐξοπλισμένες με διαφανοσκόπιο, ἐνῶ ἔχει προβλεφθεῖ τραπέζι-διαφανοσκόπιο γιὰ μεγαλύτερη εὐκολία. Τέλος, προκειμένου νὰ προφυλαχθοῦν οἱ φωτογραφίες και τὰ αρνητικά τους ἀπὸ τὴ φθορά κατὰ τὸ χειρισμό ἔχει προβλεφθεῖ ἡ ἀγορὰ γαντιῶν, καθαριστικῶν και ειδικῶν ύλικῶν γιὰ προληπτικὴ συντήρηση. Στίς περιπτώσεις που ἐπιβάλλεται ἡ συντήρηση γιὰ ἀποκατάσταση, αὐτὴ θὰ γίνεται σὲ συνεργασία με συντηρητῇ.

Τὸ ἔργο τῆς καταγραφῆς καὶ ἀρχειοθέτησης τοῦ φωτογραφικοῦ ὕλικου τοῦ Κέντρου προβλέπεται νὰ ὁλοκληρωθεῖ σὲ τὴν ἐγκατάσταση στὸ κτίριο τῆς ὁδοῦ Ὑ-πίτου σὲ χῶρο μὲ ἐλεγχόμενες συνθήκες ὑγρασίας καὶ θερμοκρασίας.

Ἡ δὴ ἔχουν καταχωρηθεῖ στὴ βάση δεδομένων περίπου 800 φωτογραφίες καὶ cartes-postales, καὶ ἔχει ἀποκτηθεῖ τὸ 70% τοῦ ἐξοπλισμοῦ γιὰ τὴν ἀντιγραφή τους σὲ ὀπτικούς δίσκους καὶ τὴ φύλαξή τους. Μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ Φωτογραφικοῦ Ἀρ-χείου θὰ διασφαλιστεῖ ἡ ποιότητα καὶ ἡ πιστότητα τοῦ φωτογραφικοῦ ὕλικου γιὰ τὸ μεγαλύτερο δυνατό χρονικὸ διάστημα καὶ θὰ διασωθεῖ μιὰ ἀπὸ τίς σημαντικότερες πηγές πληροφοριῶν γιὰ τὸν παραδοσιακὸ ὕλικὸ καὶ κοινωνικὸ βίο τῆς χώρας μας.